

**Kooskõlastustabel justiitsministri määruse „Riigi toetatav õigusnõustamine“ eelnõu
juurde**

Esitaja/märkuse sisu	Märkuse arvestamine/mittearvestamine
1. Siseministeerium	
<p>1.1. Palume seletuskirja selgitust (lk 5 alguses) täpsustada järgmiselt. „Näiteks on vangistusõiguses ja kahtlustataval või süüdistataval kriminaalmenetluses <i>ja rahvusvahelise kaitse taotlejal ja saajal haldusmenetluses</i> võimalik õigusnõu saada riigi õigusabi korras...“.</p>	<p><u>Arvestatud</u> Seletuskirja on vastavalt täiendatud.</p>
<p>1.2. Teeme ettepaneku, et sarnaselt erivajadustega ja eakate nõustamiste erisustega teha erisused ka lapsevanematele lapsi puudutavates elatise ja suhtluskorra nõustamistes, st tavapärase 2 h+3h asemel, jätkata endistviisi 5h+10h, tagades selle aja sees vajadusel ka kohtudokumentide koostamise ja kohtus esindamise.</p> <p>Planeeritav riigi poolt toetatud õigusnõustamise tundide arvu vähendamine on märkimisväärne mahu vähenemine, mis seab meie hinnangul paljud lastega pered äärmiselt keerulisse olukorda. Oma töös näeme väga teravalt, kuidas praeguses olukorras võib kvaliteetse õigusnõustamise kättesaadavuse vähendamine tuua kaasa negatiivse mõju nii lastele kui lapsevanematele.</p> <p>Seisame majanduskriisi lävel, paljud vanemad on kaotanud töö. Lisaks on lõppeva aasta koroonakriis viinud paljud pered mitte ainult majanduslikult, vaid ka emotsionaalselt keerulisse olukorda. Hetkel on veel teadmata, kuidas mõjub koroonakriis ja sellele järgnev periood peresuhetele. Valmis tuleb olla sellekski, et lahutuste arv lähiaastatel kasvab olulisel määral, sest töö kaotamisega seotud pinged mõjutavad paratamatult ka pereelu. Eelnimetatud on paratamatult seotud lapsi puudutavad suhtluskorra ja elatise vaidlused.</p>	<p><u>Arvestatud</u> Eelnõu §-i 6, mis käsitleb kohtus esindamise piirangut, on täiendatud. Lisaks maksekäsu kiirmenetluse avalduste esitamisele on kohtus esindamine, sh kohtudokumendi koostamine, lubatud ka lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades (vt § 6 punkt 1).</p> <p>Kui abivajaja soovib lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades õigusnõustamist pärast kahe tasuta tunni täitumist, nõustab konkursi võitja teda edasi konkursi võitja taotluses märgitud kohtumisega õigusnõustamise tunnitasu määra eest vähemalt järgneva kümne tunni ulatuses kalendriaastas (vt § 26 lg 1).</p> <p>Samuti on lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades abivajaja taotlusele eelnenud kvartali keskmine ühe kuu brutosissetuleku määr kõrgem võrreldes üldise õigusnõustamise sihtgrupi määratlemisel kehtiva piirmääraga (vt § 4 lg 1).</p>
<p>1.3. Eelnõus on kehtestatud esmatasandi õigusnõustamise finantseerimise mahupiirangud. Oleme seisukohal, et lapsi puudutavates suhtluskorra ja elatise vaidluste puhul tuleks hoiduda planeeritavatest</p>	<p><u>Osaliselt arvestatud</u> Kuna lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades on lubatud ka abivajaja kohtus esindamine, on</p>

<p>ajapiirangutest, kuna see võib pärssida nõustamise ja abi osutamist vajalikul määral.</p> <p>Alternatiivina pakume välja, et mahupiirangud lapsi puudutavates nõustamistes peaksid olema ette nähtud nn asjapõhiselt, mitte limiteeritud ajaga.</p>	<p>nimetatud valdkonnas ette nähtud suurem arv soodushinnaga tunde (10h, vt p 1.2. selgitust). Eelduslikult on lihtsamates kohtuasjades võimalik selle aja jooksul tagada abivajaja esindamine kuni kohtulahendi saamiseni. Mahupiirangute seadmine on piiratud eelarve tõttu siiski vajalik.</p>
<p>1.4. Oleme seisukohal, et eelnõus § 6, mis võimaldab maksekäsu kiirmenetluse avalduse esitamist, võiks olla lisatud ka hagiavalduse koostamine lapsele elatise väljamõistmiseks ja elatisabi taotluse esitamise toetamine.</p> <p>Oma ettepanekutes toetume ÜRO Lapse Õiguste Komitee poolt Eestile 2017 aastal antud soovitudele olukorra parandamiseks. Ka nende kohaselt (p.32-33), peab riik tagama lastega peredele erinevate nõustamis-, lepitus- ja teraapiateenuste kättesaadavuse, samuti tõhustama elatise sissenõudmist ja parandama praegust suhtluskorra lahendite täitmise praktikat.</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Eelnõu on vastavalt täiendatud, vt p 1.2. selgitust.</p>
<p>1.5. Määruse § 8 lg 1 punktis 8 ja § 17 punktis 15 kasutatakse mõistet „kriminaalkorras karistamata“. Määruse § 16 lõikes 3 sätestatakse, et õigusnõustajal ei või olla kehtivat kriminaalkaristust.</p> <p>Kui § 8 ja § 17 on mõeldud ka varasemaid karistusi (ehk arhiivis olevaid andmeid), siis sellisel juhul eeldaks kinnituse nõudmine ka selle kontrollimise võimalust. Karistusregistri seaduse §-s 20 selleks vastav alus aga puudub. Kui on mõeldud, et isiku andmed on karistusregistris (mitte arhiivis), tuleks mõisted ühtlustada.</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Eelnõu § 8 lõike 1 punkti 8 ja § 17 punkti 15 on muudetud ning nimetatud punktides sätestatakse sarnaselt määruse § 16 lõikele 3 nõue, et ka taotleja asutajal, osanikul, aktsionäril, liikmel, tegelikul kasusaajal ja esindusõiguslikul isikul ei tohi olla kehtivat kriminaalkaristust.</p>
<p>1.6. Määruse § 8 lg 1 punkti 10 kohaselt loetakse taotlus konkursile kvalifitseerunuks, kui taotleja on andnud Justiitsministeeriumile nõusoleku järelepärimise tegemiseks riigi infosüsteemides. Sama sõnastust on kasutatud § 17 punktis 18, § 32 lg 3 punktis 7 ja § 33 lg 2 punktis 15. Infosüsteem on tehniline lahendus, tulenevalt avaliku teabe seadusest peaks kasutama mõistet „andmekogu“.</p> <p>Seletuskirjas selgitatakse: „Lisaks tuleb taotlejal anda nõusolek Justiitsministeeriumile järelepärimiste tegemiseks riigi infosüsteemides. Lisaks Maksu- ja</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Eelnõus on läbivalt asendatud sõnad „riigi infosüsteem“ sõnaga „andmekogu“.</p> <p>Eelnõu § 8 lõiget 2 ja § 32 lõiget 4 on vastavalt täiendatud ja lisatud säte, mille kohaselt Justiitsministeeriumi kontrollib taotluse kvalifitseerimiseks taotleja poolt esitatud andmete õigsust, tehes selleks päringuid</p>

<p>Tolliameti infosüsteemile on taotluse esitaja tausta kontrollimine vajalik ka teiste riigi infosüsteemide vahendusel (äriregister, karistusregister, kohtute infosüsteem jne).“. Seega on andmekogudesse päringute tegemise eesmärgiks taustakontroll, mis tuleks ka määruse tekstis välja tuua.</p> <p>See nõusolek ei ole sama, mis on toodud isikuandmete kaitse üldmääruse artiklis 7, sest see ei ole antud vabatahtlikult. Sellisel juhul on see eksitav sõnakasutus, pigem on tegemist teavitusega.</p> <p>Kuna aga päringute tegemise käigus töödeldakse ka isikuandmeid, siis võiks kaaluda võimalust sätestada Justiitsministeeriumi vastav õigus seaduses, mitte lahendada seda läbi nõusoleku andmise.</p>	<p>asjakohastesse riigi andmekogudesse.</p> <p>Taotluse esitajalt vastava nõusoleku küsimise sätted on eelnõust välja jäetud.</p>
<p>1.7. Määruse § 22 lõike 1 kohaselt on konkursi võitja kohustatud enne kohtumisega õigusnõustamise alustamist tuvastama abi vajava füüsilise isiku isikusamasuse.</p> <p>Isikut tõendavate dokumentide seaduse § 11¹ kohaselt on 2 erinevat menetlustoimingut - isikusamasuse kontrollimine ja isiku tuvastamine. Antud juhul peaks olema isik teada, seega toimuks tema isikusamasuse kontrollimine.</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Eelnõu § 22 lõiget 1 ja seletuskirja on vastavalt muudetud.</p>
<p>2. Sotsiaalministeerium</p>	
<p>2.1. Teeme ettepaneku sõnastada eelnõu § 4 lõige 4 järgmiselt:</p> <p>„(3) Erivajadusega isikuks loetakse isik, kellel Sotsiaalkindlustusamet on tuvastanud keskmise, raske või sügava puude raskusastme või kellel Eesti Töötukassa on tuvastanud osalise või puuduva töövõime.“.</p> <p>Eraldi õigusnõustamise sihtgrupina on eelnõu § 4 lõikes 4 välja toodud erivajadusega inimesed. Samas on erivajadusega inimesena eelnõu tähenduses defineeritud kitsalt vaid Sotsiaalkindlustusametist keskmise, raske või sügava puude raskusastme otsuse saanud inimene. Seletuskirjas puuduvad põhjendused, miks on selline kitsas lähenemine valitud. Sellise definitsiooni järgi jäävad õigusnõustamisest ilma näiteks need erivajadusega inimesed, kellel ei ole tuvastatud küll puude raskusastet, kuid kes on vähenenud töövõimega.</p> <p>Kuna toetust jagatakse eelnõu § 33 lõike 1 kohaselt erivajadusega inimeste ja eakate</p>	<p><u>Mitte arvestatud</u></p> <p>Riigi toetatavale õigusnõustamise teenusele kvalifitseeruvad kõik Eestis elavad abivajajad isikud, kelle keskmine ühe kuu brutosissetulek on kuni 1200 eurot, sh ka Eesti Töötukassa tuvastatud osalise või puuduva töövõimega isikud (va lapse õigusi puudutavate perekonnaasjade puhul, kus sissetuleku piirmäär ei muudeta).</p> <p>Erivajadustega isikute sihtgrupp on määratletud ka praegu osutatava teenuse puhul Sotsiaalkindlustusameti tuvastatud puude kaudu. Otstarbekas on jätkata sarnase mudeliga ning mitte laiendada erivajadustega isikute sihtgruppi ca 32 700 isiku võrra, hõlmates Eesti Töötukassa</p>

<p>esindusorganisatsioonidele, kes on tegutsenud vähemalt kaks aastat, võiks jääda konkursi võitnud organisatsioonile võimalus pakkuda õigusnõustamist ka laiemale erivajadusega inimeste grupile kui ainult puude raskusastme tuvastamise otsuse saanud inimestele.</p> <p>Erivajaduse mõistet saaks defineerida väga laialt, kuid ilmselt on õigusnõustamise puhul vajalik jätta selge õigustatuse alus nõustamisteenuse saamiseks.</p> <p>Seetõttu teeme ettepaneku defineerida eelnõus erivajadusega inimesed selliselt, et lisaks puude raskusastme tuvastamise otsuse saanud inimestele oleks tagatud riigi toetatav õigusnõustamine ka Eesti Töötukassalt osalise või puuduva töövõime hindamise otsuse saanud inimestele.</p> <p>Statistikaameti andmetel oli 2019. aastal vanuses 16 kuni vanaduspensionieani ilma puude raskusastme tuvastamise otsuseta 2100 puuduva töövõimega inimest ja 30 600 osalise töövõimega inimest. Seega suureneks riigi toetatavale õigusnõustamisele õigustatud inimeste sihtrühm ettepaneku arvestamise korral umbes 32 700 inimese võrra.</p>	<p>tuvastatud osalise või puuduva töövõimega isikuid.</p> <p>Eesmärk on hoida esmanõustamise teenust väheste eranditega võimalikult tervikuna, pakkudes esmanõustamist sealjuures ka erinevatele väiksematele sihtrühmadele üldises korras ning sama teenusepakkuja poolt. Teenuse liigne killustatus tekitaks omakorda segadust kodanikes ja lisaks halduskoormust riigile (konkursid, eraldi rahastused, kontroll jm).</p> <p>Puudega isikute õigusnõustamiseks eraldi konkursi korraldamine on aga siiski jätkuvalt vajalik, sest sihtrühm on harjunud pöörduma endale harjumuspärase keskkonnaga kohtadesse ja nende nõustamiseks on vajalikud eriteadmised, juurdepääsuks sobivad ruumid, koostööd viipekeeletoolkidega jm.</p>
<p>3. Eesti Juristide Liit (EJL)</p>	
<p>3.1. Eelnõu kohaselt ei rakendata esmanõustamist enam kohtus. Seletuskirja kohaselt kulub esmanõustamiseks keskmiselt 2,2 tundi. EJL-l on pikaajaline kogemus elanikkonnale tasuta õigusabi osutamisel (aastast 2002) ja meie oskuste ja teadmiste kohaselt on esmase nõustamise ja dokumentidega tutvumise ajaks kujunenud 45 minutit. Seega jääb arusaamatuks, millist teenust esmanõustamise puhul (tasuta 2 tundi) üldse antakse.</p>	<p><u>Osaliselt arvestatud</u></p> <p>Eelnõu §-i 6 on täiendatud ning kohtus esindamine, sh kohtudokumentide koostamine on lubatud ka lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades (vt p 1.2. selgitust).</p> <p>Õiguslase esmanõustamise eesmärk on anda abivajajale esmast nõu. Selleks ettenähtud tunnid on abivajajale mõeldud kasutamiseks kalendriaasta jooksul, sealjuures on võimalik neid kasutada mitmes juriidilises küsimuses esmase nõuande saamiseks.</p>
<p>3.2. Eelnõu §-s 4 („Õigusnõustamise sihtrühm“) on märgitud, et õigusnõustamist osutatakse üksnes Eestis elavatele füüsilistele isikutele, kelle taotlusele eelnenud kvartali keskmine ühe kuu brutosissetulek on kuni 1700</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Eelnõu § 4 lõiget 1 on vastavalt muudetud ja alandatud õigusnõustamise sihtrühmi</p>

<p>eurot. Leiame, et 1700 euro suuruse keskmise palga lävend on liiga madal. Käesoleval hetkel teenib Eesti Vabariigis 73% töötavast elanikkonnast 1700 eurost väiksemat palka.</p> <p>Kuna seletuskirjast saab välja lugeda rahaliste vahendite piiratust (eelnõus ei ole üldse välja toodud summat) ja kulude optimeerimise vajadust, siis oleks mõistlikum seada lävendiks 1200-eurone keskmise brutopalka määr. 1700-eurost brutopalka saav Eestis elav füüsiline isik on suuteline endale omavahenditest advokaadi, õigusnõustaja või vandeadvokaadi leidma ja täieliku teenuse, sh kohtumenetluses osalemise, tagama.</p>	<p>taotlusele eelnenud kvartali keskmist ühe kuu brutosissetuleku määra 1200 euron. Samas suurusjärgus on valdavas osas Eesti maakondades keskmine brutokuupalk (Statistikaameti andmed 2020. a I-III kvartali kohta).</p> <p>Lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades jäetakse abivajaja taotlusele eelnenud kvartali keskmine ühe kuu brutosissetuleku määr muutmata (vt § 4 lg 1).</p>
<p>3.3. Eelnõu § 9 („Taotluste hindamine ja võrdlemine“) kohaselt on esmakordselt määratud kaaluka hindamiskriteeriumina advokaatide osakaalu olemasolu pakkumuses.</p> <p>EJL leiab, et selline hindamiskriteerium on ebaproportsionaalne ja kitsendav. Eelnõu kohaselt antakse 2 tunni ulatuses esmast õigusabi ja 3 tundi pakutud hinnaga õigusabiteenust. Eelnõu järgi ei sisalda see kohtudokumentide koostamist ja kohtus esindamist. Advokaadi rakendamine esmase õigusnõustamise teenuse osutamisele on ressursi raiskamine ja pisendab advokaadi töövaldkonda ja võimekust.</p> <p>Koostöös SA-ga Kutsekoda annab EJL alates 2006. aastast 7. taseme õigusnõustaja kutset, mille kvalifikatsiooni nõuded on võrdväärsed advokaadi kutsega. Kui advokaatide osakaal pakkumuses annab eelise ja tõstab õigusteenuse kvaliteeti, siis peaks võrdseks kohtlemiseks eelnõud täiendama ja hindama võrdselt advokaadiga ka juriste, kellele on 7. taseme õigusnõuniku kutse.</p>	<p><u>Mitte arvestatud</u></p> <p>Eelnõu §-i 6 on täiendatud ning lisaks maksekäsu kiirmenetluse avalduse esitamisele on kohtus esindamine, sh kohtudokumentide koostamine lubatud ka lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades (vt p 1.2. selgitust).</p> <p>Eelnõuga nähakse ette, et taotlus, mille on esitanud advokaadibüroo või advokaadibürood ühiselt, saab lisaks hindamiskriteeriumide alusel antavatele punktidele ühe täiendava punkti.</p> <p>Advokaadibüroos osutavad õigusnõustamise teenust üksnes advokaadid, kelle tegevusele laienevad advokatuuriseadusest tulenevad tagatised, sealhulgas ka nõuded täiendusõppe läbimisele ja kutsekindlustusele. Advokaadi tegevuse kvaliteeti kontrollib vajadusel Eesti Advokatuuri juhatus, tehes järelevalvet advokatuuri liikmete kutsetegevuse ja kutse-eetika nõuete täitmise üle. Samuti väheneb advokaatide poolt osutatava teenuse puhul oluliselt toetuse andja halduskoormus seoses abivajajate esitatud kaebuste menetlemisega</p>

	<p>(abivajajad saavad pöörduda advokatuuri poole). Kuna 7. taseme õigusnõuniku kutse puhul sarnane kontroll puudub, ei ole konkursi hindamiskriteeriumites õigusnõuniku kutse võrdsustamine advokaadi kutsega põhjendatud.</p>
<p>3.4. Eelnõus sätestatakse nõuded toetuse taotlejale. Eelnõu kohaselt peab taotleja olema asjakohases Eesti registris registreeritud juriidiline isik, kelle viimase kolme aasta käibe summa on minimaalselt 350 000 eurot ja aastas vähemalt 100 000 eurot. Eelnevalt on eelnõus märgitud, et olulisel kohal on taotleja varasem sotsiaalprojektides osalemise kogemus ning mõnes õigusvaldkonnas omafinantseeringuga abivajajatele tasuta nõustamistundide andmine.</p> <p>Antud kriteeriumidele (vähemalt 100 000 euro suurusega aastaeelarvega ettevõtte, asutus või mittetulundusühing, kelle eelnevaks tegevuseks on olnud sotsiaalprojektides osalemine ja seeläbi omavahenditest tasuta õigusabi osutamine) vastab vaid OÜ HUGO (end Eesti Õigusbüroo OÜ), kes sai perioodil 2016–2020 k.a riigieelarvest raha, mis vastab eelnõus märgitud summale.</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Eelnõu § 8 lõike 1 punkti 5 ja § 17 punkti 12 on muudetud ning käibe suurusjärke vastavalt alandatud. Taotlejale viimase kolme aasta käibe summa peab olema minimaalselt 250 000 eurot ja aastas vähemalt 75 000 eurot, kusjuures ühispakkumiste korral kehtivad nimetatud nõuded iga taotleja käibe kohta 25 protsendi ulatuses.</p> <p>Hindamiskriteeriumide hulgast on eemaldatud taotleja sotsiaalprojektides osalemise kogemus taotluse esitamisele eelneval viiel aastal.</p>
<p>3.5. Konkursil osalejale ei ole ette nähtud ühtegi piirangut, mis välistaks pakkuja poolse võimaliku rikkumise. Riigihangete seaduse §-s 95 on sätestatud tingimused, mille ilmnemisel pakkuja kõrvaldatakse pakkumiselt. Analooget nõuet peaks rakendama ka antud konkursi juures, kuna tegemist on riigieelarvest makstava rahaga.</p>	<p><u>Mitte arvestatud</u></p> <p>Konkursil osalemise eelduseks on erinevad nõuded (eelnõu 4. peatükk), muuhulgas, ei tohi taotleja asutajal, osanikul, aktsionäril, liikmel, tegelikul kasusaajal ja esindusõiguslikul isikul olla kehtivat kriminaalkaristust ning nende varasem töö- ja tööväline tegevus ei tohi kahjustada Justiitsministeeriumi mainet. Seatud on minimaalse käibe ja maksuvõlaga seonduvad nõuded.</p> <p>Eelnõu § 8 lg 4 kohaselt ei ole taotlus automaatselt konkursile kvalifitseerunud, kui selgub, et taotleja on esitanud taotluses ebaõigeid andmeid või dokumente.</p> <p>Juhul kui taotluste hindamisel ja võrdlemisel selgub, et taotleja on</p>

	esitanud taotluses ebaõigeid andmeid või dokumente, on komisjonil õigus taotleja konkursilt igal ajal kõrvaldada (eelnõu § 9 lg 7).
3.6. Eelnõus ei ole märgitud tasuta õigusabi teenusele planeeritavat eelarve mahtu ja summat ning seetõttu on konkursil osalejal raske oma pakkumust teha.	<u>Mitte arvestatud</u> Konkursi väljakuulutamise teates märgitakse õigusnõustamiseks eraldatavad piirsummad kalendriaasta kohta (eelnõu § 7 lg 3 p 2).
4. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda	
4.1. Palume parandada eelnõu § 21 sätestatu ja seletuskirjas öeldu vastuolu. Seletuskirja kohaselt peab õigusnõustamine olema tagatud 15 suuremas Eesti linnas, aga eelnõust on välja jäetud Kohtla-Järve ja Sillamäe.	<u>Arvestatud</u> Kohtumisega õigusnõustamine tuleb tagada vähemalt määruses sätestatud 16 linnas üle Eesti (linnade loetelusse lisatud Rapla), sealhulgas igas maakonna keskuses. Seletuskirja on vastavalt täpsustatud.
4.2. Teeme ettepaneku lisada eelnõusse ka kvaliteedikontrolli sätted. Eelnõuga jäetakse välja võimalus kasutada kliendiandmeid klientidega ühenduse saamiseks, et uurida saadud nõu kvaliteedi kohta, samuti ei jäeta endale õigust tutvuda kirjalike vastustega klientide antud küsimustele jms. Tulevaste probleemide vältimiseks ja teenuse kvaliteedi parandamiseks oleksid kvaliteedikontrolli sätted kasulikud.	<u>Mitte arvestatud</u> Riigi õigusabi seaduse § 31 lõikes 4 on sätestatud, et Justiitsministeerium teostab järelevalvet kõnealuses määruses sätestatud nõuete ja toetuse saajaga sõlmitud lepingu täitmise üle. Eelnõu § 22 lõike 3 kohaselt registreerib konkursi võitja abivajaja, tema kontaktandmed, õigusvaldkonna, milles nõu anti, nõustamise kuupäeva ja nõustamisele kulunud aja ning lisab juurde isikut tõendava dokumendi elektroonilise koopia ja sissetuleku kinnituse. Nimetatud andmed registreeritakse kliendihaldustarkvaras ja Justiitsministeeriumile tagatakse vaatleja õigustega juurdepääs reaalajas. Juhul kui Justiitsministeerium tuvastab, et abivajaja õigusnõustamine on olnud ebakvaliteetne, võib ta keelduda

	<p>vastava abivajaja puhul kas osaliselt või tervikuna toetuse väljamaksmisest, vastava osa toetusest tagasi nõuda või tasaarveldada tulevaste maksetega (eelnõu § 28 lg 3).</p> <p>Seega on Justiitsministeeriumil õigus kontrollida õigusnõustamise kvaliteeti ja võimalus võtta selleks ühendust ka abivajajaga, kellele osutatud õigusnõu kvaliteedi osas on kahtlus tekkinud.</p>
<p>5. MTÜ Lastekaitse Liit</p>	
<p>5.1. Käesoleva eelnõuga välistatakse edaspidi kohtus esindamine ja kohtudokumendi koostamine ning vähendatakse võrreldes senise regulatsiooniga ka riigi toetatavate kohtumisega õigusnõustamise tundide arvu. Ja seda väga olulises määras, senise 5+10 tunni asemel 2+3 mahule, kusjuures selgetele argumentidele tuginemata.</p> <p>Eelnõus on viidatud, et <u>jääb võimalus</u>, et konkursi võitja võtab endale kohustuse osutada mõnes õigusvaldkonnas õigusnõustamist omafinantseeringuga ning abivajaja jaoks tasuta. See ei anna ju tegelikult mingit garantiid, et see edaspidi ka nii on. Samuti on viidatud, et vaesuses ja toimetuleku piiril elaval inimesel on võimalik taotleda kohtus esindamise jaoks riigi õigusabi või kasutada turul pakutavaid õigusteenuseid. Samas antud sihtgrupp (brutotasuga kuni 1700 eurot) tervikuna ei kvalifitseeru ju riigi õigusabile. Ning kas riigi poolt toetatava õigusnõustamise eesmärk ei ole määratletud sihtgruppi toetada eelkõige seetõttu, et neil ei ole võimalik turul pakutavaid õigusteenuseid osta oma piiratud finantsvõimekusest lähtuvalt?</p> <p>Lastekaitse Liit vaidleb vastu seletuskirjas (lk 20) toodud väitele, et potentsiaalse abivajaja igapäevaelus muudatusi ei toimu ning puudub vajadus muutustega kohanemiseks. Lastekaitse Liidu ja Eesti Advokatuuri heategevusliku projekti „Hea nõu lastega peredele“ 10-aastasele ajaloole tuginevalt saab kinnitada, et kliendid enamasti vajavad abi ka kohtudokumentide vormistamisel, kuna abivajajatel puuduvad vastavad teadmised ja oskused.</p> <p>Kas riigipoolse abi kaotamisel ei ole oht, et oskuste ja teadmiste puudumisel puudulikult vormistatud</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Eelnõu §-i 6 on täiendatud ning kohtus esindamine, sh kohtudokumentide koostamine on lubatud ka lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades (vt p 1.2. selgitust).</p> <p>Märgime, et eelarve piirastusest tulenevalt on eelnõu § 4 lõiget 1 muudetud ja alandatud sissetuleku piirmäära 1200 euroni, mille alusel õigusnõustamise sihtgruppi määratletakse, va lapse õigusi puudutavad perekonnaasjad, kus sissetuleku piirmäär jäetakse samaks.</p>

<p>dokumentide või mitteesitatud dokumentide negatiivne mõju kohtusüsteemile ja halduskoormusele ei ole suurem kui ka kehtivas määruks võimaldatud kohtus esindamine ja kohtudokumendi koostamine abivajajatele.</p> <p>Jääb arusaamatuks tõik, et kui seadusandja 3 aastat tagasi kehtiva määruks vastuvõtmisel pidas kohtus esindamist ning kohtudokumendi koostamist ja nn suulist õigusnõustamist võrdselt oluliseks, siis kuidas nüüdse eelnõuga kohtus esindamine ja kohtudokumendi koostamine ei kvalifitseeru riigi toetatava õigusnõustamise alla?</p>	
<p>5.2. Eelnõus on kehtestatud esmatasandi õigusnõustamise finantseerimise mahupiirangud. Lastekaitse Liit rõhutab, et lastega seotud vaidluste puhul, eriti lapse esindamisel, tuleb ajapiirangutest hoiduda. Laste arengu eripäradest tulenevalt ja sõltuvuse/kaitsetuse taset arvestades võivad sellised mahupiirangud pärssida nõustamise ja abi osutamist tegelikult vajalikul määral. Samuti tuleb arvestada, et mahupiirangud oleksid ette nähtud nn asjapõhiselt, mitte ühtselt aasta lõikes – isikud vajavad nii nõustamist kui riigi õigusabi ka asjades, mis ei lähtu nende enda initsiatiivist (haldusmenetlused, isikute nõuded nende vastu, kannatanuks sattumine). Üksikud senise süsteemi kuritarvitajad ja põhjendamatud kurnajad ei või anda alust suure hulga isikute õiguste piiramiseks neid kahjustada võival viisil.</p> <p>MTÜ Lastekaitse Liit leiab, et enne eelnõu vastuvõtmist on vajalik näha ette nii laste huvide selgem vahetu kaitse kui ka töötada kogu regulatsioon tervikuna täiendavalt läbi lapse prima huvi kontseptsioonist lähtuvalt.</p> <p>Eelnõus on viidatud eelarve piiratusele, samas kas kavandatakse mahupiirangud (vt p 2) ka alaealiste osas on kooskõlas Eestis alates 1991 kehtiva ÜRO Lapse õiguste konventsiooniga? Samas ÜRO Lapse Õiguste Komitee 2017. aastal tehtud lõppjärelustes Eesti teise kuni neljanda perioodilise aruande kohta soovib, et riik viiks läbi karpemeetmete mõjuhindamised valdkondades, mis on otseselt ja kaudselt lapse õigustega seotud.</p>	<p><u>Osaliselt arvestatud</u></p> <p>Kuna lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades on lubatud ka abivajaja kohtus esindamine, on nimetatud valdkonnas ette nähtud suurem arv soodushinnaga tunde (vt p 1.3. selgitust). Mahupiirangute seadmine on piiratud eelarve tõttu siiski vajalik.</p>
<p>5.3. Eelnõu § 6 kohaselt võimaldatakse maksekäsu kiirmenetluse avalduse esitamist, samas kas eelnõu koostajad ei kaalunud siia nimekirja lisada ka lapsele</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Eelnõu §-i 6 on täiendatud ning kohtus esindamine, sh</p>

<p>elatisel väljamõistmiseks hagiavalduse koostamist või elatisabi taotluse esitamise toetamist?</p> <p>Kas ka siin ei peaks analoogina lähtuma täitemenetluses lapse elatisnõudele antud primaarsusest, et lapse elatisnõude alusel tekkinud arestipandiõigus asub sõltumata arestimise ajast muudest arestipandiõigustest eespool.</p> <p>Eriti võttes arvesse asjaolu, et aastal 2019 oli Eestis üle 14 500 lapse, kelle ülalpidamiskohustust vanema poolt vabatahtlikult ei täidetud, st kelle õigusi rikuti, nõuete kogusumma üle 31mln euro. Taustal aastatega suurenenud hooldus- ja suhtlusõigust puudutavate vaidluste arv ja jätkuvad probleemid lapse ja vanema suhtluskorra kohtulahendite täitmisel.</p> <p>Kusjuures ÜRO Lapse Õiguste Komitee on 2017 teinud Eestile antud olukorra parandamiseks soovitusel (p.32-33), mille kohaselt peab riik tagama lastega peredele erinevate nõustamis-, lepitus- ja teraapiateenuste kättesaadavuse, samuti tõhustama senist elatise sissenõudmist ja parandama praegust suhtluskorra lahendite täitmise praktikat.</p>	<p>kohtudokumentide koostamine on lubatud ka lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades (vt p 1.2. selgitust).</p>
<p>5.4. Seletuskirjas (lk 3) on ilmselt tahtmatult märgitud, et: „Mõlemad muudatused tagavad abivajaja ja kliendi vahel sõlmitud...“. Kas abivajaja ja klient ei ole sama isik?</p>	<p><u>Arvestatud</u> Seletuskirja on vastavalt muudetud.</p>
<p>5.5. Eelnõu § 3 lg 1 kohaselt toimuv õigusnõustamine abivajajaga kohtudes või abivajaja nõusolekul videosilla või telefoni teel. Kas see ei või kaasa tuua olukorra, kus konkursi võitja mugavusest lähtudes nn suunabki abivajajad enamjaolt videosilla või telefoni teel nõustamisele, vähendades samas ajamahukaid otsekontakte (siinjuures silmas peetud COVID19 mitteseonduvat aega)? Sellisel juhul ju ei olegi vaja piirkondades nõustamist, kui üks nõustaja saab teenindada abivajajaid telesilla vahendusel üle kogu Eesti. Kas siin ei või tulla ette süsteemi kuritarvitamist, kuna võimaldab ressursi säästu?</p>	<p><u>Mitte arvestatud</u> Konkursi võitjal on kohustus tagada kohtumisega õigusnõustamine üle Eesti määrusega ettenähtud linnades (eelnõu § 21 lg 1). Videosilla või telefoni teel võib silmast-silma kohtumise asendada üksnes kokkuleppel. Regulatsioon ei võimalda konkursi võitjal ühepoolset otsustada kohtumistega nõustamiste lõpetamist. Arvestades teenuse sihtgruppi ja väljakujunenud praktikat ei ole ka eluliselt usutav, et ressursi säästmise nimel nn süsteemi kuritarvitamise olukord tekib.</p>

<p>5.6. Kliendilt ei nõuta oma sissetulekute tõestamist - kas sellisel juhul nn süsteemi kuritarvitajad ei vähenda aga võimalust kiireks tasuta abiks tegelikult kvalifitseeruvatel abivajajatel. Eelnõuga vähendatakse oluliselt mahtusid, viidates, et kvaliteetne õigusnõustamine on siis kiiremini kättesaadav, samas ei ole aga selgust sihtgrupi vastavuses määruse nõuetele.</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Eelnõu § 4 lõiget 1 on täiendatud Justiitsministeeriumi õigusega kontrollida abivajaja sissetuleku suuruse vastavust piirmäärale, nõudes selleks abivajajalt Maksu- ja Tolliameti maksuandmete tõendi esitamist. Põhjendatud juhtudel võib Justiitsministeerium teha abivajajale ettepaneku toetuse tagasimaksmiseks. Abivajajalt võetakse enne kohtumisega õigusnõustamise osutamist kinnitus, et abivajaja on Justiitsministeeriumi vastavast õigusest teadlik (§ 22 lg 1).</p>
<p>5.7. Kahjuks ei nähtu seletuskirjast siiski piisavalt selgelt, milliste meetmetega tagatakse õigusnõustamise hinna jõukohasust sihtgruppide jaoks ning kuidas tagatakse sihtgruppidele kättesaadav ja jõukohaste tingimustega nõustamine juhul kui konkursikutsele vastuseks ei laekugi pakkumisi.</p>	<p><u>Mitte arvestatud</u></p> <p>Eelnõuga nähakse ette 2 tundi tasuta õigusalast esmanõustamist, millele eelnevalt tuleb tasuda 5-eurone omaosalusmäär. Seejärel tuleb teenuse eest tasuda konkursi võitja pakutud tunnihinda (olenevalt õigusvaldkonnast kuni 3 või kuni 10 tundi). OÜ HUGO (praegune teenuse osutaja) 2018. a, 2019. a ja 2020. a aruannete põhjal on keskmine õigusnõustamisele kulunud aeg olnud 2,2 tundi.</p> <p>Kohtumisega õigusnõustamise tunnitasu määr on üks taotluste hindamisel võrreldavatest kriteeriumitest. Kombineerituna teiste hindamiskriteeriumitega (soodsaim hind ei ole ega saagi olla ainsaks määravaks kriteeriumiks) kujuneb konkursi võitjaks parim pakkuja.</p> <p>Kui ühtegi konkursile esitatud taotlust ei loeta konkursile kvalifitseerunuks või tähtpäevaks ei ole konkursile esitatud ühtegi taotlust, siis kuulutatakse konkurs nurjunuks (eelnõu § 8 lg 6). Sellisel juhul võib justiitsminister lihtsustatud korras välja kuulutada uue konkursi ja vähendada 4. ja 5.</p>

	peatükis kehtestatud nõudeid (eelno § 15).
<p>5.8. Eelnõu kohaselt võib Justiitsministeerium konkursi nurjunuks kuulutada ka sõltumata põhjusest enne toetuse kasutamise lepingu allkirjastamist. Seletuskirjas on viidatud ilma piisava põhjenduseta ootamatule muudatusele riigieelarves või informatsiooni laekumisele, mis tõttu ei ole otstarbekas konkursiga jätkata.</p> <p>Tekib paratamatult küsimus, kas see ei pane taotlejad ebakindlasse olukorda, kus sõltumata nende poolt edukalt läbitud konkursile ja täidetud tingimustele võib nn tulevane lepingupartner sõltumata põhjusest konkursi nurjunuks kuulutada? Aga Põhiseaduse § 10 sätestatud õiguspärase ootuse printsiip, mis kaitseb autonoomiat: et isik saaks olla autonoomne, peab tal olema võimalus planeerida ning vähemalt mõistlikul määral ette näha oma tegude tagajärgi. Usaldust kehtiva õiguse püsimisse tuleb kaitsta, kui enne ettenähtud tagajärje täielikku saabumist muutub õiguslik olukord selliselt, et tagajärg ei saabu või ei saabu täies ulatuses (Eesti Vabariigi põhiseaduse kommenteeritud väljaanne 2017).</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Eelnõu § 11 lõiget 1 on vastavalt muudetud ning sätte kohaselt võidakse konkurss kuulutada nurjunuks põhjendatud vajaduse korral.</p> <p>Juhul kui konkurss kuulutatakse ettenägematute asjaolude ilmnemisel nurjunuks, hüvitatakse konkursile kvalifitseerunud taotlejale tema avalduse alusel taotluse koostamisega seotud tõendatud kulud põhjendatud ulatuses, kuid mitte üle 1000 euro taotluse kohta (eelno § 11 lg 2).</p> <p>Siiski ei saa ükski taotleja olla taotluse esitamisel ette kindel oma võidus ning mõistlikkuse printsiibist lähtuvalt planeerida ulatuslikult ette konkursi võitmisega seonduvaid tulevase tegevusi.</p>
<p>5.9. Eelnõu kohaselt peab taotleja teavitama Justiitsministeeriumit mh tegevuse peatamisest või lõpetamist 10 tööpäeva ette. Mil viisil tagatakse õigusnõustamise sujuv jätkumine nii lühikese aja jooksul? Kas antud põhjusel muudatuste tegemiseks ei peaks olema kehtestatud abivajajatele kvaliteetse teenuse tagamiseks (st liiga pika pausi vältimiseks) pikem tähtaeg etteteatamiseks.</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Eelnõu § 14 on täiendatud. Soovist muuta töökorraldust, mis muudab taotluses esitatud andmeid ja teistest ümberkorraldustest ning tegevuse peatamisest või lõpetamisest on konkursi võitjal kohustus teavitada Justiitsministeeriumi esimesel võimalusel, kuid mitte hiljem kui kakskümmend tööpäeva enne kavandatud muudatuste tegemist.</p>
<p>5.10. Seletuskirjas (lk 9) on ilmselt ekslikult märgitud, et koroonaviiruse tõkestamiseks 12.07-17.05.2020.</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Seletuskirja on vastavalt muudetud.</p>
<p>5.11. Seletuskirjas (lk 10) on märgitud, et konkursi võitja tehtud teavitustööd riigieelarvest ei toetata. Samas on teavitustööl väga oluline roll abivajajate toetamisel, kes ei ole tasuta abisaamise võimalustest teadlikud. Tekib küsimus, kas see välistamine ei lähe</p>	<p><u>Mitte arvestatud</u></p> <p>Konkursil osalemiseks tuleb esitada ka planeeritava teavitustöö kava ning kirjeldus linnade ja nõustamiskohtade kaupa. Märkida</p>

<p>vastuollu käesoleva määruse põhieesmärgiga – tagada õiguslane esmanõustamine käigus pakutava esmase õigusnõu ühtlane ja õigeaegne kättesaadavus.</p>	<p>tuleb nii tasuta kanalid, sagedus kui ka omafinantseering. Asjaolu, et teavitustööd eraldi riigieelarvest ei toetata, ei välista teavitustöö tegemist. Teavitustöö eest ei tasuta konkursi võitjale riigi vahenditest ka praegu, aga teenuse olemasolu on abivajajaile teada ning populaarne.</p> <p>Lisaks märgime, et Justiitsministeerium on varasemalt ja planeerib ka edaspidi teha vajadusel teenusest teavitavaid meediakampaaniaid.</p>
<p>5.12. Eelnõu § 33 lg 2 kohaselt tuleb erivajadustega isikute ja eakate õigusnõustamiseks toimuval konkursil taotlejal esitada nõustajate, nende kvalifikatsiooni ja kogemuse andmed – samas ei ole kehtestatud nõudeid. Miks ei peaks need vastama üldkonkursiga sarnastele nõuetele? Õigusnõustamise kvaliteet peaks ju võrdsuste printsiibist lähtuvalt olema sarnaselt tagatud erinevatele sihtgruppidele.</p>	<p><u>Osaliselt arvestatud</u></p> <p>Eelnõu § 33 lõike 2 punkti 8 on täiendatud sõnaga „õiguslane“ nähes ette, et taotluse esitamisel tuleb muu hulgas esitada ka teave õigusnõustajate õiguslase kvalifikatsiooni kohta.</p> <p>Erivajadustega isikute ja eakate õigusnõustamise parandamiseks antava toetuse jagamiseks korraldatud konkursile laekunud taotlusi hindab justiitsministri käskkirjaga moodustatud komisjon. Nimetatud komisjon hindab sealhulgas ka nõustajate kvalifikatsiooni ja kogemuse piisavust teenuse osutamiseks.</p> <p>Tegemist on täiendava konkursiga konkreetsele kitsale sihtgrupile, kellel on õigus saada nõustamist ka üldise esmase õigusnõustamise konkursi võitja poolt osutatava teenuse raames.</p>
<p>5.13. Vajalik oleks ka enamlevinud küsimuste vastustega ja otsitud tegevussuunistega trükimaterjalide koostamise ja nende levitamise võimaluste loomine. Vajalik on nende jaotamine kohtades ja üritustel, kus liiguvad raskes majanduslikus olukorras inimesed/lapsevanemad, kellel puudub tasulise ja/või interneti teel jagatavale teabele juurdepääs – lastesõime-, -aiad, perearstikeskused, kohtumajad,</p>	<p><u>Mitte arvestatud</u></p> <p>Erinevatele sihtgruppidele vajaliku informatiivsete materjalide koostamine (eelnevalt vajaduse väljaselgitamine) ja jaotamise korraldamine on kahtlemata vajalik, kuid sellist kohustust ei ole otstarbekas panna riigi toetatava</p>

<p>KOV sotsiaalüksused, tasuta avalikud üritused (nt lastekaitsepäeval).</p> <p>Jaotusmaterjal vähendab ajakulukate vahetute nõustamiste vajadust ning võimaldab kasutada vahetute nõustamise ressursi otstarbekamalt. Loomulikult tuleks jaotusmaterjal esitada ka digitaliseerituna, kuid üksnes/valdavalt elektrooniliste teavikute loomine ei taga vajaliku teabe jõudmist sihtgrupini, kellel napib sageli lisaks rahale ja elementaarsetele õigusteadmistele ka sotsiaalseid oskusi (sh oskus teavet omaalguslikult otsida). Väga oluline on pöörata tähelepanu venekeelse elanikkonna õigusteadlikkuse suurendamisele.</p>	<p>õiguslase esmanõustamise teenuse osutajale. Vastavad küsimused tuleb lahendada eraldiseisvalt, analüüsides konkreetseid vajadusi ja rahalisi võimalusi.</p>
<p>5.14. Ootamatult, põhjendamata ja olulises mahus on kitsendatud õigusnõustamise sihtgruppi, st nüüd laieneb õigus ainult neile Eestis elavatele füüsilistele isikutele, kelle taotlusele eelnenud kvartali keskmine ühe kuu brutosissetulek on kuni 1200 eurot. Novembris 2020 esitatud versioonis oli vastav summa 1700 eurot, seega sama summa, mille riik alles 15.01.2020 kehtima hakanud Justiitsministri 5. jaanuari 2017. a määruse nr 1 „Üldise õigusnõustamise sihtgrupp ja õigusvaldkonnad ning selle nõustamise kättesaadavuse parandamiseks antava toetuse jagamise tingimused ja kord” muutmise raames kehtestas.</p> <p>Samas võttes kogumis arvesse käesoleva määruse eelnõus kajastatud muudatusi: õigusnõustamise sihtgrupi oluline kitsendamine, tasuta ja soodustingimustel õigusnõustamise aja vähenemist 15-lt 5-le tunnile, edaspidi abi mitteosutamine kohtus esindamisel või kohtudokumentide koostamisel, siis tekitab eelnõus püstitatud eesmärgi - õigusnõustamise kättesaadavuse parandamine - täitmine põhjendatult küsimusi. Millise sõnumi saadab selliste kärbetega riik Eestis elavatele inimestele, kellel ei ole piisavaid ressursse õigusnõustamise eest tasumiseks? Suhtelises vaesuses ehk allpool suhtelise vaesuse piiri (573 € kuus) elas 21,7% Eesti elanikest ehk 284 300 inimest. Nii absoluutne kui suhteline vaesus ohustavad</p> <p>Eestis enam naisi, puudega inimesi ja töötuid, suurim on seejuures just töötute vaesusrisk (vastavalt 16,4% ja 52,6% 2018. aastal). Samuti juhib Lastekaitse Liit tähelepanu ka COVID-19 pandeemiaga arvestamise</p>	<p><u>Mitte arvestatud</u></p> <p>Kuna õiguslase esmanõustamise tarbeks ettenähtud eelarve nappus on kestnud juba pikemat aega, tuleb kahjuks ka teenuse sihtgrupi määratlemisel selle asjaoluga arvestada. Lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades abivajaja taotlusele eelnenud kvartali keskmine ühe kuu brutosissetuleku määr jäetakse seejuures muutmata (vt § 4 lg 1).</p> <p>Keskmine brutokuupalk jääb Statistikaameti andmetel maakondade lõikes 2020. a I-III kvartalis vahemikku 996 eurot - 1628 eurot. Keskmine brutokuupalk kuni 1200 eurot on kümnes Eesti maakonnas (Hiiumaa, Ida-Viru, Jõgeva, Lääne, Lääne-Viru, Pärnu, Saare, Valga, Viljandi, Võru), kolmes maakonnas (Järva, Põlva, Rapla) on keskmine brutopalk napilt üle 1200 euro ja kahes maakonnas (Harju ja Tartu) üle nimetatud määra, tõstes Eesti keskmise brutokuupalga 1407 euroni.¹ Seega on kuni 1200 brutosissetuleku ülemmääraga tagatud teenuse kättesaadavus abivajajatele üle</p>

¹ Veebilehel https://andmed.stat.ee/et/stat/majandus_palk-ja-toojeukulu_palk_aastastatistika/PA004/table/tableViewLayout1 (18.12.2020)

<p>vajalikkusele. COVID-19 pandeemia sotsiaalmajanduslikud tagajärjed on erineva spetsialiseerumise tõttu sektorite ja piirkondade lõikes tõenäoliselt erinevad. Sellega kaasneb oht, et riigisisised erinevused Eestis veelgi suurenevad. Selliste kriiside ajal on riik silmitsi tõsiste katsumustega – inimesed, kes vajasisid abi ja toetust juba varem, vajavad seda endiselt ning abivajajate arv suureneb.</p> <p>Seletuskirjas ei ole kärpeid põhjendatud, st miks paralleelselt sihtgrupi vähendamise ja sissetuleku ülempiiri alandamise ning kohtus esindamise piiramisega vähendatakse võrreldes senise regulatsiooniga ka riigi toetatavate kohtumisega õigusnõustamise tundide arvu. Tasuta õigusabi kättesaadavus ei ole Eestis endiselt piisav, seega rõhutab MTÜ Lastekaitse Liit jätkuvalt, et tasuta õigusnõustamise kättesaadavust vähendada ei ole kindlasti sihtgrupi huvides.</p>	<p>Eesti, kelle sissetulek ei võimalda turutingimustel õigusabi saada. Lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades jääb sissetuleku piirmääraks 1700 eurot. Isikutel, kelle sissetulek ületab nimetatud piirmäära, on eelduslikult ka endal rahalised vahendid õigusteenuse turutingimustel hankimiseks.</p> <p>Justiitsministeerium analüüsib määruse rakendusperioodil (kuni aasta jooksul) esmaseks õigusnõustamiseks ettenähtud eelarve kulu ning kui on võimalust sihtgruppi laiendada, siis selline ettepanek ka tehakse. Samuti on sihtgrupi laiendamise küsimus aktuaalne rahaliste vahendite suurenedes.</p>
<p>5.15. Vastavalt eelnõu §6 ei hõlma õigusnõustamine kohtus esindamist, sealhulgas kohtudokumendi koostamist, välja arvatud lapse õigusi puudutavad perekonnaasjad ja maksekäsu kiirmenetluse avalduse esitamine. Ka seletuskirja (lk 6) kohaselt on erandina lubatud abivajaja kohtus esindamine ja kohtudokumendi koostamine lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades.</p> <p>Seega õigusselguse huvides korrigeerida eelnevast tulenevalt ka seletuskirja (lk 1-2) lauset: Lisaks ei kasutata õigusalaselt kiirnõustamiseks ette nähtud riigi toetust edaspidi ka kohtus esindamiseks (v.a lapse õigusi puudutavad perekonnaasjad ja maksekäsu kiirmenetluse avalduse esitamine) ja kohtudokumendi koostamiseks. Hetkel jääb käesoleva lause puhul mulje, et erand kohtudokumentide koostamise puhul ei kehti.</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Seletuskirja vastavat lauset on muudetud selliselt, et oleks üheselt aru saada, et erandi alla kuuluvad nii kohtus esindamine kui ka kohtudokumendi koostamine.</p>
<p>6. MTÜ Eesti Puuetega Inimeste Koda</p> <p>6.1. Teeme ettepaneku laiendada eelnõus erivajadusega isiku definitsiooni, mis hetkel määratleb erivajaduse kitsalt Sotsiaalkindlustusametist keskmise, raske või sügava puude raskusastme otsuse saanud isikuna ning lisada erivajadusega isikute hulka ka isikud, kellel Eesti Töötukassa on tuvastanud osalise või puuduva töövõime.</p> <p>Pakume välja sõnastada § 4 lõige 4 järgmiselt: „(4) Erivajadusega isikuks loetakse isik, kellel Sotsiaalkindlustusamet on tuvastanud keskmise, raske</p>	<p><u>Mitte arvestatud</u></p> <p>Riigi toetatavale õigusnõustamise teenusele kvalifitseeruvad kõik Eestis elavad abivajajad isikud, kelle keskmine ühe kuu brutosissetulek on kuni 1200 eurot, sh ka Eesti Töötukassa tuvastatud osalise või puuduva töövõimega isikud (vt p 2.1. selgitust). Erandina ei kehti nimetatud piirmäär lapse õigusi puudutavate</p>

<p>või sügava puude raskusastme ja/või kellel Eesti Töötukassa on tuvastanud osalise või puuduva töövõime.“</p> <p>Eesti Töötukassa andmetel oli 2019. aastal vanuses 16 kuni vanaduspensionieani ilma puude raskusastme tuvastamise otsuseta 39 500 vähenenud töövõimega inimest, mille võrra suureneks riigi toetavale õigusnõustamisele õigustatud inimeste ring ettepaneku arvestamise korral.</p>	<p>perekonnaasjade puhul, kus abivajaja sissetuleku piirmäär jäetakse muutmata.</p>
<p>7. SA Õigusteenuste Büroo (ÕTB)</p>	
<p>7.1. Sihtgrupp</p> <p>Määruse eelnõu § 4 lg 1 märgib sihtgrupi kriteeriumiteks inimese elukoha Eestis ja (taotlusele eelnenud kvartali) brutosissetuleku 1700€.</p> <p>Riigi toetatava õigusnõustamise sihtgrupi põhjendamiseks ei saa piisavaks ja sisuliseks argumendiks pidada seletuskirja lauset „ka kehtiva regulatsiooni kohaselt osutatakse kohtumisega õigusnõustamist samale sihtgrupile“. Toetatud õigusabi muudatuste kavandamise vankri ette saab rakendada enam kui 3,5 aastane üldise õigusnõustamise kättesaadavuse tõhustamise kogemuse ja eelduslikult ka informatsiooni abivajaja profiili kohta. Miks on sihtgrupi lävendiks sissetulek 1700€?</p> <p>1700-eurone sissetulek riigi toetatud teenusele on Eesti inimeste enamuse sissetulekutaset mittearvestav, plaanitavale meetmele mainekahju põhjustav ja Eestis abiteenuste taustsüsteeme mittearvestav. Elatustasemest lähtuvate otsuste värske kogemus on Justiitsministeeriumil seoses elatise teemadega olemas.</p> <p>Määrus kehtestatakse riigi õigusabi seaduse (RÕS) alusel. RÕSi § 6 seob riigi poolt toetatud õigusabi saamise abivajaja majandusliku olukorraga. 1700€ sissetulek on Eestis keskmiselt kõrge ja jääb arusaamatuks, miks on vaja kavandada toetatud teenust sihtgrupile, kes peaks riigipoolse abita toime tulema.</p> <p>Millisest sissetulekutasemest lähtumine võiks olla sisulisem? Eestimaalaste mediaanpalk on Statistikaameti andmetel (https://ametipalk.stat.ee/) 1170€, kümnes maakonnas on mediaanpalk 939€ kuni 1000€ kuus.</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Eelnõu § 4 lõiget 1 on vastavalt muudetud ja alandatud õigusnõustamise sihtgrupi taotlusele eelnenud kvartali keskmist ühe kuu brutosissetuleku määra. Lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades abivajaja taotlusele eelnenud kvartali keskmine ühe kuu brutosissetuleku määr jääb samaks (vt p 3.2. ja 5.14. selgitust).</p>

<p>1700€ kliendikriteerium on kavandatavale abimeetmele koormavalt suur. Kui 80% elanikkonnast on õigustatud teenust saada, siis palju planeeritakse ressursi? Kui teenuse kasutavad ära kõrgema sissetulekutasemega isikud, mediaanpalga-saajad ja vähemteenijad jäävad aga teenusest ressursipiiratuse tõttu ilma, hakkab meede positiivse eesmärgi asemel looma rahulolematust, mainekahju ministerruumile.</p>	
<p>7.2. Teenus</p> <p>Kohtumenetlusega seotud töö välistamise murekohad on:</p> <p>a) põhjustab klientides rahulolematuse – eeldatakse, et riigi tagatud teenus on kvaliteetne, riigitoetusest teenus tagab probleemi lahendamisele asjatundlikku tuge</p> <p>b) liiga sageli on hädavajalike kohtumenetluse sammude teostamine ajakriitiline ja möödapääsmatult vajalik, kohtud annavad erakordselt lühikesi tähtaegu vastusteks, selgitusteks, puuduste kõrvaldamiseks</p> <p>c) kui esmatasandi nõustamisest välistada töö kohtudokumentidega, siis peaks kohtud oluliselt muutma kohtusse pöördujate kohtlemist ja menetluse võtmise keeldumise/puuduste kõrvaldamise määrad tuleb minimeerida, ERITI kui kodanik pöördub kohtusse kohtute veebilehel olevate abistavate hagiavaldustega (https://www.kohus.ee/et/kohtumenetlus/dokumentide-vormistamisest). Näiteks elatise küsimuses: on lubamatu, et isepüüdlik vanem saab puuduste kõrvaldamise määrase ja põhjuseks toob kohus hagi aluse ja hagi eseme ebapiisava määratlemise (tabel, ristikesed).</p> <p>ÕTB hinnangul on õigusnõustajate kvalifikatsiooninõuded (kaasama oodatud isegi advokaadid) ja § 6 sätestatava õigusteenuse välistus vastuolus. § 16 lg 3 kohaselt peavad õigusnõustajad olema magistrakraadiga, piisava kogemusega, karistuspuhtad ja ministerruumi mainet mittekahjustava tööteega. Kui sellist spetsialisti on vaja 2 (+ 3) tundi „käehoidmiseks“, siis on see ebamõistlikult ajamahukas ja ebamõistlik riigi ressursi kulutamine.</p> <p>Kavandatav teenus põhjustab abivajajates segaduse ja rahulolematuse. Kas ja kuidas on võimalik kohtudokumentide kiir-õigusabi eristada ja määrasega kavandatavasse teenusesse siiski sätida, vajab arutamist ja juristi usaldamist nt., kui juristi hinnangul on töö hädavajalik esmaste kohtutoimingute või</p>	<p><u>Osaliselt arvestatud</u></p> <p>Eelnõu §-i 6 on täiendatud ning kohtus esindamine, sh kohtudokumentide koostamine on lubatud ka lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades (vt p 1.2. selgitust). Lisaks on õigusnõustamise raames lubatud maksekäsu kiirmenetluse avalduse esitamine.</p> <p>Riigi toetatava õigusnõu osutamise peamiseks eesmärgiks ei ole kohtus esindamine, vaid abivajaja esmane nõustamine ja seda võimalikult kiiresti. Muudatus soodustab keskendumist kvaliteetse, esmase ja kiire õigusnõu andmisele, mis omakorda võib abivajaja jaoks ennetada tema probleemide süvenemist. Ühtlasi ei ole soovitatav olukord, kus kohtuteed on soodsatel rahalistel tingimustel alustatud, kuid esindamise jätkamiseks raha puudub.</p> <p>Kuna kohtudokumendi koostamisega kaasneb ka vastutus hinnata realistlikult eelseisva kohtuasja perspektiivikust ning tagada maksimaalselt kohtuasja võimalik edukus, ei ole kohtudokumendi koostamine ilma kohtus esindamiseta õiguslase esmanõustamise raames asjakohane.</p>

<p>kohtumenetluse jätkutoimingute tegemiseks, et isiku menetlusõigused ei saaks kahjustada. Teenuse sisustamise aluseks võiks olla analüüs – palju kohtumenetlusest kirjalik menetlus, sellest lähtuvalt otsustada, kas välisada täielikult abistamine kohtuasjades. Mure kvaliteedi pärast: Ministeerium plaanib ju ebakvaliteetse teenuse eest vastutuse.</p>	
<p>7.3. Erivajadusega isikud</p> <p>2017.aastast on ÕTB Eesti Puuetega Inimeste Koja koortööpartner erivajadustega isikute õigusteenuse koostöös.</p> <p>Sihtgrupi selgitamine õigusnõustamise korraldamisel on pingeid ja ebavõrdset kohtlemist põhjustav:</p> <p>a) inimesed tunnevad ebamugavust või on ebamugavalt üllatunud puuet selgitava detailse küsimuse pärast, ise nad sageli puuduvat töövõimet ja puuet ei erista (nt tuleb ette olukordi, kus puuduva töövõimega isikul ei ole puudeastet tuvastatud, väidab 100% töövõime puudumist, aga teenuse jaoks oluline nüanss jääb puudu)</p> <p>b) tajuvad ebavõrdust.</p> <p>Tulenevalt eeltoodust, soovib ÕTB muuda § 4 lg 4 ja 5 ning ptk 8 sihtgrupimääratlust ja laiendada erivajadustega õigusabi saajate ringi puuduva, osalise töövõimega isikutega.</p>	<p><u>Mitte arvestatud</u></p> <p>Riigi toetatavale õigusnõustamise teenusele kvalifitseeruvad kõik Eestis elavad abivajajad isikud, kelle keskmine ühe kuu brutosissetulek on kuni 1200 eurot, sh ka Eesti Töötukassa tuvastatud osalise või puuduva töövõimega isikud (vt p 2.1. selgitust).</p>
<p>7.4. Erivajadustega isikute sissetulekulävend</p> <p>ÕTB hinnangul vajab erivajadusega isikute õigusabi sissetulekulävendi lisakriteeriumit ja kõik riigi toetatava õigusabi saajad võiksid sissetulekulävendist sarnaselt koheldud olla. Ka erivajadustega sihtrühma sissetuleku ülempiir võiks olla seotud mediaanpalga tasemega. Praegu ei ole jõukale erivajadusega isikule võimalik teenusest keelduda.</p>	<p><u>Mitte arvestatud</u></p> <p>Erivajadustega isikute ja eakate õigusnõustamise kättesaadavuse parandamiseks antava toetuse jagamise tingimused ja kord on sätestatud eelnõu 8. peatükis. Justiitsministeeriumi hinnangul ei ole erivajadustega isikute ja eakate sihtgrupi puhul täiendava sissetulekupõhise lävendi kehtestamine põhjendatud. Nimetatud väiksemate sihtgruppide puhul on oluline tagada õigusabi kättesaadavus ilma asjatu halduskoormuse tekitamiseta.</p> <p>Arvestades eelnõu §-s 6 sätestatud kohtus esindamise piirangut, mis laieneb ka erivajadustega isikutele</p>

	<p>ja eakatele õigusnõu osutamisel, on tasuta ja soodustingimustel õigusabi saamise puhul riigi toetuse kuritarvitamine kõnealuste sihtgruppide poolt pigem ebatõenäoline.</p>
<p>7.5. Aruandlus</p> <p>7.5.1. Määruse § 34 lg 2 punktis 2 ja 3 planeerib ministeerium aruandekohustust, mille andmetöötluse eesmärk on ebaselge ja küsitava vajadusega. Andmekaitse põhimõtted kohustavad andmeid koguma minimaalsuse printsiipi austvalt ja töötlemise eesmärki, vajadust põhjendavalt. ÕTB-le on arusaamatu, miks on vaja koguda/aruanneetega esitada andmed õigusnõustamise keele kohta õigusvaldkondade/linnade kaupa. See on aruandmist liigselt koormav. Mis on muukeelsete abivajajate kohta info kogumise vajadus/väljund?</p> <p>ÕTB teeb ettepaneku muuta määruse § 34 lg 2 p 1 lisades sellesse punktides 2 ja 3 teenuse liigiti abivajajate arvu esitamise ja põhjendatud vajadusel muukeelse töö osakaalu kohustuse.</p> <p>Määruse seletuskirjas põhjendab Ministeerium aruande sisustamist/andmete kogumist „üksnes täpsema ülevaate saamiseks vajalik statistika“ eesmärgiga. Statistika saamiseks peab teenuseosutaja koguma/säilitama ja töötleva ebaproportsionaalselt riskasutatavad andmeid nagu nt. „õigusnõustamise keel õigusvaldkondade kaupa“, Põhjendatud on § 34 lg 2 p 1 sätestatud „õigusnõustamise tundide arv õigusvaldkondade ja linnade kaupa“ aruandmine, millele saab liita kohtumisega õigusnõustamist saanud abivajajate arvu. Kui poliitika kujundamiseks vajalik, siis ka muukeelse töö osakaal kliendiportfellis. Ebamõistlik/kas vajalik on koguda kuusteist (piirkonnad) aastaaruannet „õigusnõustamise keel õigusvaldkondade kaupa“? Milliste õigusküsimustega pöörduvad muukeelsed kliendid, näitab ebaproportsionaalset statistikahuvi. Muukeelse klienditöö andmeid teenusedisainis ei rakendata.</p> <p>Piirkondlikus (linnade kaupa) ülevaates võiks oluline olla: abivajajate arv piirkonnas, muukeelsete abistatute hulk piirkonnas, õigusvaldkondlik ülevaade ja pigem teenust iseloomustav (töömahtu) indikaator. Ja vajadusel saab aruandmisse kliendiprofiili</p>	<p><u>Osaliselt arvestatud</u></p> <p>Eelnõu § 34 lõike 2 punktide 2 ja 3 sõnastust muudetud selliselt, et andmed õigusnõustamise keele kohta tuleb esitada üldise numbri või protsendina ning liigitamine õigusvaldkondade ja linnade kaupa ei ole vajalik.</p> <p>Riigi toetatava õigusnõustamise teenuse osutamisega kaasneb aruande kohustus. Nii õigusnõustamise tundide arv õigusvaldkondade ja linnade kaupa (millised õigusvaldkonnad on populaarsed, millises Eesti piirkonnas on ühel või teisel teemal rohkem pöördumisi) kui ka teave õigusnõustamise keele osas on vajalikud, et teha üldisi järeldusi ja vajadusel mõelda toetavatele tegevussuundadele, sh teavitustööle.</p> <p>Aruandes esitatavate andmete näol ei ole tegemist isikuandmetega ning andmete pinnalt on võimalik järeldusi teha nii lühemas kui ka pikemas perspektiivis erinevate otsuste tarbeks.</p> <p>Konkursil osaleja saab enne osalemise otsuse tegemist hinnata teenuse osutamisega kaasneva halduskoormuse suurust.</p>

<p>indikaatoreid lisada. Nt ÕTB on varasemalt kogunud statistikat puudegruppide kaupa; teenusest teadasaamise allikaid, vanuselist ja sotsiaalse staatuse statistikat.</p>	
<p>7.5.2. Määruse § 3 sätestab teenuse osutamiseks kolm viisi ja telefoninõustamist selles loetelus ei ole. Määruse eelnõu seletuskirjas lk. 12 kirjeldatakse telefonitööd kui <i>telefoni teel abivajaja juhendamist (max 10 minuti jooksul), õigusteenusele kvalifitseerumise väljaselgitamist. Telefonikõnede arvu üle tuleb pidada arvestust.</i> Eelkirjeldatu käigus ei kogu teenuseosutaja andmeid, mis võimaldaksid aruandmist § 34 lg 2 p.3 sätestatud mahus, so. <i>telefoni teel õigusnõustamist saanud abivajajate arv (ei ole ju teenuse alaliik?) ja õigusnõustamise keel õigusvaldkondade kaupa.</i> Tuginedes eeltoodule palub ÕTB § 34 lg 2 p.3 määrusest välja jätta. Telefonikõnede arvestus – see on korraldatav/möödetav ja kui töö osa, siis ka mõistetav. Koostööpartnerid eksponeerivad oma tööd meelsasti erinevate numbritega, st üldjuhul loevad lepingutäitjad tegevused ise kokku. ÕTB soovib aruandmiste detailid konkursivõitjaga koostöölepingusse sätida ja statistilisi andmeid koguda andmetöötlamise minimaalsuse põhimõtetest ja õigusabi kättesaadavuse tõhustamise eesmärgist lähtuvalt.</p>	<p><u>Arvestatud</u> Määruse kehtestamise aluseks olev volitusnorm (riigi õigusabi seaduse § 31 lõige 3) näeb ette, et määrusega kehtestatakse muu hulgas nõuded toetuse saaja aruandlusele.</p> <p>Erivajadusega isikute ja eakate õigusnõustamise kättesaadavuse parandamiseks antava toetuse jagamise tingimused ja kord kehtestatakse eelnõu 8. peatükis. Erivajadusega isikute ja eakate õigusnõustamise kättesaadavuse parandamiseks osutatava õigusabi osas ei ole määruuses eraldi õigusnõustamise viise nimetatud. Õigusnõustamist võidakse osutada nii silmast-silma kohtudes kui ka näiteks telefoni teel.</p> <p>Telefoni teel õigusnõustamise eristamine ei ole kõnealuste sihtgruppide puhul aga statistiliselt vajalik kuna õigusnõustamist osutatakse ka kombineeritult (nii kohtudes, e-posti vahendusel kui ka telefoni teel), mis omakorda muudab arvestuse pidamise liigselt keerukaks. Viidatud aruandluse osa on eelnõust välja jäetud.</p>
<p>8. OÜ HUGO</p>	
<p>8.1. Kohtus esindamine ja soodustingimustel tundide arv</p> <p>8.1.1. Ühe olulise muudatusena ei ole riigieelarvest toetatava õiguslase esmanõustamisega edaspidi hõlmatud abivajaja kohtus esindamine, sh kohtudokumendi koostamine (välja arvatud maksekäsu kiirmenetluse avalduse esitamine).</p> <p>8.1.2. OÜ HUGO senine kogemus on näidanud, et nõudlus kohtus esindamise järgi on arvestatav. 19.11.2020 seisuga olid 5794 aktiivsest projektist 704</p>	<p><u>Osaliselt arvestatud</u> Eelnõu §-i 6 on täiendatud ning kohtus esindamine, sh kohtudokumentide koostamine on lubatud ka lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades. Nimetatud täiendusega seondult on lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades ette nähtud ka suurem arv soodushinnaga tunde (vt p-de 1.2., 1.3. ja 7.2. selgitust).</p>

<p>kohtuasja, st ligi 12%. Ilma kohtus esindamiseta võib abivajaja jaoks jääda esmatasandi õigusnõustamine poolikuks. Kui räägime Eelnõuga hõlmatud õigusnõustamise valdkondadest, siis on RÕAsse kvalifitseerumise peamiseks kriteeriumiks isiku majanduslik seisund, mis ei võimalda isikul asjatundliku õigusteenuse eest õigusabi vajamise ajal tasuda. Seega saab RÕA-d üksnes vähekindlustatud abivajaja (kogu 2019 a jooksul tehti HUGO abiga üksikuid riigi õigusabi saamise taotluseid). Samal ajal kuulub keskklassi arvestatav hulk inimesi, kes RÕA-le ei kvalifitseeru, kuid kellele jääb turutingimustel õigusabi ostmise liiga kalliks. Kõnealust sihtgruppi silmas pidades tekibki tõenäoliselt olukord, kus oma õiguste kaitseks pole võimalik kohtusse minna või tuleb seda teha õigusteadmisteta isiku poolt iseseisvalt.</p> <p>8.1.3. Et vältida negatiivset mõju sihtgrupile, teeb Hugo ettepaneku jätta kohtus esindamine alles, kuid defineerida täpselt, millistes valdkondades riigi toel esindamine saaks toimuda. Lihtsamate ja levinumate õigusvaldkondade puhul võiks jääda taotleja kohustuseks vajadusel abivajaja esindamine kohtus. Hugo esitatavast aruandlusest ning statistikast nähtuvad need probleemid, millega sageli pöördutakse ja mis on seetõttu ka igapäevasemad. Samuti soovitame siinkohal koostada analüüs RÕA teenuse kohta, mis võiks olla väärtuslik infoallikas lihtsamate ja keerukamate vaidluste piiritlemise kohta.</p> <p>8.1.4. Kuivõrd kohtus esindamine on seotud kahte tasuta tundi ületavate soodustingimustel tundide arvuga, mille raames tuleb konkursi võitjal taotluses märgitud kohtumisega õigusnõustamise tunnitasu määra alusel nõustada, siis juhul kui JuM peaks otsustama lihtsamates ja levinumate kohtuasjade toetamise, siis peab Hugo mõistlikuks ka Eelnõus hetkel oleva 3 tunni asemel sätestada vähemalt 6 tundi (abivajaja omafinantseeringuga tunnid).</p>	
<p>8.2. Advokaatide osakaal õigusnõustajate hulgas</p> <p>8.2.1. Eelnõu § 9 lg 2 p 10 järgi võrdleb komisjon taotluste hindamisel advokaatide osakaalu kohta õigusnõustajate hulgas. Eelnõu seletuskirjas on toodud, et advokaatide osakaal õigusnõustajate hulgas aitab kaasa õigusnõustamise kvaliteedi parandamisele ja hoidmisele advokatuuriseadusest tulenevate tagatiste näol, mistõttu on seda oluline taotluste hindamisel ja võrdlemisel arvestada.</p>	<p><u>Osaliselt arvestatud</u></p> <p>Eelnõu §-i 6 on täiendatud ning kohtus esindamine, sh kohtudokumentide koostamine on lubatud ka lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades (vt p 1.2.).</p> <p>Kohtumisega õigusnõustamise tunnitasu piirmäär kehtestatakse</p>

8.2.2. Teenuse sisu ja eesmärgi arvestades jääb Hugole arusaamatuks advokaatide osakaalu alusel taotluse hindamine. Arvestades Eelnõu suuremat sisulist muudatust, mille kohaselt keelatakse ära abivajajate esindamine kohtus (v.a. maksekäsu kiirmenetluse asjad), tekib küsimus, milliste kvaliteediparameetrite ja advokatuuriseadusest tulenevate tagatiste näol on võimalik õigusnõustamise kvaliteeti parandada.

8.2.3. Eelnõu muudatuse tulemusena jääb alles üksnes õigusnõustamise teenus, mille puhul ei saa rääkida magistrikraadiga juristi ja advokaadi kvalitatiivsest erinevusest. Juristi vastutus õigusnõustamise kvaliteedi eest on isegi suurem, kuivõrd Eesti kindlustusandjad ei paku mõistlikel tingimustel vastutuskindlustuse võimalust juristidele. Küll aga on see võimalus olemas advokaadibüroodel. Ehk kui advokaadibüroodel on ebakvaliteetse õigusabi episoodidest tulenevaid rahalisi riske maandada, siis juristidel see võimalus puudub. Seega on Hugo hinnangul äärmiselt küsitav Eelnõuga taotletava eesmärgi (kvaliteetsem õigusabi) saavutamine advokaatide eelistamisel.

8.2.4. Samal ajal on advokaatide eelistamisel mitmeid ohukohti, mis võivad abivajajatele teenuse kättesaadavust hoopiski halvendada. Ka Eelnõu seletuskirjas on toodud, et advokaadi tunnihind maksab alates 110 eurot, millele lisandub käibemaks. Rõhutada tasub, et tegemist on advokaadibüroode minimaalse tunnihinnaga, reaalne turu keskmine on vähemalt 30-40% kõrgem. Pole eluliselt usutav, et advokaadibürood on nõus konkursil osalema kordades madalama hinnaga. Erandina võib välja tuua RÕAd osutavad advokaadid, kes töötavad täna minimaalselt 54 euro (lisandub KM) suuruse tunnitasmäära alusel. Kuid ka see hind on ligi 21 eurot kallim tänase riigi toel õigusabi pakkuva teenuseosutaja omast.

8.2.5. Seega võib advokaatide eelistamine tuua kaasa olukorra, kus võidab kõrgema hinnaga pakkuja, mille tulemusena õigusabi saavate abivajajate ring hoopiski väheneb. Arvestades seda, et riigi toel õigusabile on vajadus aasta-aastalt kasvanud tänu HUGO aktiivsele teavitustööle läbi peavoolumeedia (2019 a. 360 meediakajastuse) ja sotsiaalmeedia (10 000+ jälgijat) ning järjepideva turundustegevuse tõttu ning pole näha selle kasvutrendi lõppemist, poleks selline olukord avalike vahendite kasutamise seisukohalt kõige otstarbekam. Seda enam, et puudub

konkursi väljakuulutamise teates (§ 7 lg 3 p 3) ning sellega saavad konkursil osalejad arvestada.

Eelnõuga nähakse ette, et taotlus, mille on esitanud advokaadibüroo või advokaadibürood ühiselt, saab lisaks hindamiskriteeriumide alusel antavatele punktidele ühe täiendava punkti (vt p 3.3. selgitust).

Advokaadibüroo esitatav taotlus saab küll ühe lisapunkti, kuid vastav osakaal ei määra ette konkursi tulemust. Näiteks on suure kaaluga hindamiskriteeriumiks pakkumine, kui palju tunde ja millises õigusvaldkonnas kohtumisega õigusnõustamist ollakse valmis kalendriaastas abivajajale osutama, saamata selle eest toetust või abivajajalt tasu (§ 9 lg 3 p 2).

Konkursi võitja selgub siiski erinevate hindamiskriteeriumide alusel antud punktide liitmisel. Kui selgub, et konkursile on esitatud kaks või enam taotlust, mille punktisumma on võrdne, siis heidetakse konkursi võitja väljaselgitamiseks liisku (§ 9 lg 6).

Eelduslikult laekuvad konkursile hästi läbimõeldud ning realistlikud pakkumised. Lisaks hinnale on oluline teenuse osutaja jätkusuutlikkus pakkuda kvaliteetset teenust kogu lepinguperioodi jooksul. Seega ei ole kõige soodsam hind iseenesest kindlasti kõige olulisem näitaja. Põhjendamatult madala hinnaga taotlused võidakse samuti jätta konkursil kvalifitseerimata (§ 8 lg 5 p 2).

<p>igasugune sisuline ja argumenteeritud vajadus advokaatide eelistamisele ja selle eest lisapunktide andmisele Eelnõus kirjeldatud teenuse puhul, mille puhul kaotatakse ära kohtus esindamine.</p> <p>8.2.6. Alternatiivselt pakume välja, kui JuM siiski leiab, et soovib advokaatide olemasolu konkursil arvestada, siis tuleks loobuda 3-kordsest koefitsiendist, et mitte anda ainuüksi nimetatud kriteeriumi pinnalt põhjendamatut eelist. Nimelt Eelnõu järgi saab kõige madalama advokaatide osakaaluga taotlus ühe punkti ja iga eelmisest kõrgema advokaatide osakaaluga taotlus ühe punkti võrra rohkem punkte, saadud punktid korrutatakse kolmega. Teisisõnu, advokaatide arvu järgi jagatakse rohkem punkte kui kriteeriumite eest, mis puudutavad teenuse osutamise hinda. OÜ HUGO ettepanek eeltoodust tulenevalt on koefitsiendi kasutamisest loobuda.</p> <p>8.2.7. Advokaatide osakaalu eest õigusnõustajate hulgas ette nähtud 3-kordne koefitsient annab konkursil põhjendamatult eelise advokaadibüroodele. Arvestades, et tegemist on õigusnõustamisele suunatud hankega, mille puhul abivajajate esindamine toimub üksnes lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades ja maksekäsu kiirmenetluses, siis ei anna advokatuuriseadusest tulenevad tagatised käesoleva projekti elluviimisel mitte mingisugust kvalitatiivset eelist. Seetõttu võib Hugo hinnangul advokaatide kriteerium saada potentsiaalseks vaidlustusobjektiks.</p>	
<p>8.3. Maksuvõlg</p> <p>8.3.1. Eelnõu näeb ette, et taotluse kvalifitseerimisel loetakse taotlus konkursile kvalifitseerituks, kui taotleja suhtes ei ole taotluse esitamise päeva seisuga algatatud likvideerimis- ega pankrotimenetlust või ta ei ole pankrotis, tal puudub maksuvõlg ning eelneva kolme kuu jooksul ei ole maksuvõlga olnud üle kümne päeva järjest ja maksuvõlg kokku ei ole sellel perioodil ületanud 15 000 eurot. Seletuskirja neljandas peatükis täpsustab JuM, et maksuvõlaks loetakse ka ajatatud maksuvõlg. Kuivõrd ajatatud maksuvõlga ei saa lugeda maksuvõlaks, on seletuskirja täpsustus vastuolus seaduse ja kehtiva riigihangete praktikaga. Vaatamata sellele, et justiitsministri määrus „Riigi toetatav õigusnõustamine“ (edaspidi ka määrus) kehtestatakse riigi õigusabi seaduse (RÖS) § 31 lg 3 alusel ja tegemist on avaliku konkursiga, tuleb endiselt järgida riigihangete seaduse imperatiivseid sätteid.</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Eelnõu § 8 lõike 1 punkti 7, § 17 punkti 14, § 32 lõike 3 punkti 6 ja § 33 lõike 2 punkti 14 on muudetud. Konkursil osalemiseks tuleb taotlejal esitada maksukorralduse seaduse § 14 lõikes 5 nimetatud tõend maksuvõlgade puudumise kohta taotluse esitamise kuupäeva seisuga ning kinnitus, et taotluse esitamise kuupäeva seisuga ajatatud maksusumma seadusjärgne tähtpäev ei ole varasem kui üks aasta arvates konkursi väljakuulutamisest.</p>

Justiitsministri määrusega pole võimalik nõuda rangemate põhimõtete järgimist, kui seadusega on kehtestatud. Vastane käitumine oleks ebaproportsionaalne ning ei järgiks kontinentaalse õigussüsteemi hierarhilist õigusaktide süsteemi. Seega on esmalt sobilik peatuda allolevatel riigihangete seadusest tulenevatel normidel.

8.3.2. Riigihangete seaduse (RHS) § 95 lg 1 p 4 näeb ette, et hankija ei sõlmi hankelepingut ja kõrvaldab hankemenetlusest pakkuja või taotleja, kellel on riikliku maksu, makse või keskkonnatasu maksuvõlg maksukorralduse seaduse tähenduses või maksu- või sotsiaalkindlustusmaksete võlg tema asukohariigi õigusaktide kohaselt.

8.3.3. Maksukorralduse seaduse (MKS) § 14 lg 5 sätestab maksuhaldurile kohustuse maksuvõlgade puudumise tõendi väljastamiseks ka juhul, kui maksukohustuslasel olev kõikide sama maksuhalduri hallatavate maksude võlg, arvestamata haldusaktiga kindlaksmääramata intressi, on väiksem kui 100 eurot või maksuvõla tasumine on ajatatud.

Seega tuleneb nii RHS § 95 lg 1 p-st 4 ja MKS § 14 lg-st 5 üheselt, et ajatatud maksuvõlaga taotlejat ei ole võimalik sel alusel hankemenetlusest kõrvaldada.

8.3.4. Veel enam, RHS § 95 lg 6 kohustab hankijat andma kolm tööpäeva maksuvõla tasumiseks või ajatamiseks. Seega on aktsepteeritav ka olukord, kus pakkujal on hankemenetluse kestel maksuvõlg, kuid see tasutakse või ajatatakse enne hankelepingu sõlmimist. J uMi sellekohane tingimus, mille kohaselt loetakse ajatatud maksuvõlg maksuvõlaks, on seega tavapäratu ja vastuolus kehtiva riigihangete regulatsiooniga, mistõttu tuleks selguse huvides selline märkus seletuskirjast eemaldada.

8.3.5. Asjakohatu on kvalifitseerimistingimustesse maksuvõla perioodi lisamine, mille kohaselt eelneva kolme kuu jooksul ei tohi taotleja maksuvõlg olla olnud 10 päeva järjest suurem kui 15 000 eurot (Eelnõu § 8 lg 1 p 6). Kuigi nagu eelpool oleme välja toonud, ei ole ka siinkohal lubatud ajatatud maksuvõla arvestamine, siis toome täiendavalt välja ka vastuväiteid ajaloolise maksuvõla puudumise nõude kohta. Tegemist on liigselt piirava ja ebamõistliku tingimusega, eriti arvestades COVID-19 pandeemiaga seonduvat olukorda ning sellest tingitud kevadist eriolukorda (praeguse ulatusliku leviku tõttu pole ka uus eriolukord

<p>välistatud), mis on toonud kaasa täiesti uued väljakutsed. Esmalt soovime rõhutada, et maksuvõlgnevuse ajalooline arvestamine pole põhjendatud, kuivõrd arvestada tuleks maksuvõlgnevuse seisu hankemenetluse käigus ning RHS § 95 lg-s 6 sätestatud põhimõtet, mille kohaselt tuleb ka maksuvõlaga taotlejale anda aeg maksuvõla tasumiseks või ajatamiseks. Sisuliselt võtab Eelnõu praeguses redaktsioonis võimaluse konkursil osaleda taotlejatel, kes konkursi väljakuulutamise hetkeks on oma maksuvõla tasunud või ajatanud. Sellisel kujul on tegemist väga piirava ja ebamõistliku sättega.</p> <p>8.3.6. Lisaks soovime välja tuua, et 15 000 euro suuruse maksimaalselt aktsepteeritava maksuvõlgnevuse piirmäära kehtestamine pigem väiksema käibega taotlejaid ja loob seega ebavõrdsed alused konkursil osalemiseks. Kindla summa kehtestamisel ei võeta arvesse ka võimalikku maksuvõlgnevuse suhet taotleja ärimahtudesse. Kui 100 000 aastakäibega taotleja aastakäibest moodustab 15 000 euro suurune maksuvõlg 15% ning keskmisest kuukäibest 180% , siis 1 000 000 eurose aastakäibega taotleja puhul on vastavad näitajad 1,5% aastasest käibest ja 18% kuukäibest. Nendest suhtarvudest tulenevad väga erinevad hinnangud ja mõjud taotleja majandustegevuse jätkusuutlikkusele. Seega ei arvesta viidatud Eelnõu tingimus mingilgi viisil seda, kui palju maksuvõlgnevus tegelikult mõju võib omada.</p>	
<p>8.4. Ühekordne omaosalusmäär</p> <p>Kui ilma mõjuva põhjuseta ja ette teatamata ei ilmuta kohtumisega õigusnõustamisele (sh videosild), tuleb ühekordne omaosalusmäär tasuda uuesti. Täiendavalt soovitame sama reeglga hõlmata ka õigusnõustamine telefoni teel, kuivõrd ka need tegevused lepatakse kokku kellaajaliselt ning jurist arvestab abivajajale broneeritud ajaga.</p>	<p><u>Arvestatud</u></p> <p>Kohtumisega õigusnõustamine on üks õigusnõustamise viisidest ja selle all on mõeldud õigusnõustamist abivajajaga kohtudes või nõustamist abivajaja nõusolekul videosilla või telefoni teel.</p> <p>Eelnõu § 25 lõike 5 kohaselt tasub abivajaja omaosalusmäära uuesti, kui ta ei ilmu ilma mõjuva põhjuseta kohtumisega õigusnõustamisele (v.a mõistliku etteteatamise korral).</p> <p>Seega on ka olukord, kus isik jätab osalemata kohtumisega õigusnõustamisel, mis pidi vastavalt kokkuleppele toimuma</p>

	<p>telefoni teel, hõlmatud. Ka sellisel juhul tuleb omaosalusmäär tasuda uuesti. Seletuskirjas toodud loetelu on vastavalt täiendatud.</p>
<p>8.5. Sissetuleku piimäär</p> <p>8.5.1. Eelnõu § 4 lg-s 1 sisaldub oluline muudatus, mille kohaselt osutatakse kohtumisega õigusnõustamist Eestis elavatele füüsilistele isikutele, kelle taotlusele eelnenud kvartali keskmise ühe kuu brutosissetulek on kuni 1200 eurot. Tegemist on võrreldes Eelnõu esimese versiooniga ühe väga olulise ja põhimõttelise muudatusega. Nimelt järgiti Eelnõu esimeses versioonis ka praegu soodustingimustel õigusabile rakenduvat 1700 eurose brutosissetuleku lävendit. Eelnõu täiendatud versioonis on aga piirmäära langetatud 500 euro võrra.</p> <p>8.5.2. Hugo hinnangul on tegemist ohtliku muudatusega, mis võib oluliselt piirata soodustingimustel õigusabi kättesaadavust ja olla seega vastuolus Eelnõu enda eesmärkidega. Riigi toel õigusabi projekti käivitamisel 2017. aastal oli piirmäär seatud 1.5-kordsele Eesti keskmisele brutopalgale, mis tähendas, et õigusabi said väiksema kui ca 1730 eurose brutosissetulekuga isikud. 15.01.2020 jõustunud justiitsministri määruse “Üldise õigusnõustamise sihtgrupp ja õigusvaldkonnad ning selle nõustamise kättesaadavuse parandamiseks antava toetuse jagamise tingimused ja kord” muudatuse tulemusena muudeti sissetuleku piirmäär 1700 euro peale.</p> <p>8.5.3. Hugo hinnangul on eelmise aasta alguses seatud piirmäär ennast praktikas hästi õigustanud ning seda muuta ei tuleks. Senise kogemuse pinnalt võib väita, et Hugo poole pöördunud abivajajad ei suudaks suure tõenäosusega endale turutingimustel õigusabi lubada. Täna puuduvad aga nii Hugol kui justiitsministeeriumil täpsed andmed abivajajate sissetuleku suuruse kohta, st teatakse ainult seda, et see jääb alla 1700 euro. Selles olukorras on piirmäära 500 eurone vähendamine igal juhul liiga järsk ja ulatuslik, kuna ootamatult jäetakse väga suur osa õigusnõustamise sihtgrupist soodustingimustel õigusabist ilma. Samuti leiab HUGO, et piirmäära pidev ja ilma selge põhjuseta muutmine ei ole mõistlik ja tekitab abivajajate seas üksnes segadust.</p>	<p><u>Osaliselt arvestatud</u> Vt p 5.14. selgitust.</p> <p>Lapse õigusi puudutavates perekonnaasjades jäetakse abivajaja sissetuleku piirmäär muutmata. Lisaks on nimetatud asjade puhul lubatud kohtus esindamine ning tagatud suuremas mahus õigusnõustamise tunde (vt p 1.2. selgitust).</p>

<p>8.5.4. Kui vaadata valdkondlikku jaotust, siis õigusabile kulunud tundide ning abivajajate arvu järgi ligi 40% probleemidest seondub perekonnaõigusega. Enamasti on pöördujateks naised ning vaidlused puudutavad lapsi. See sihtgrupp võib piirmäära langetamisega ka kõige rohkem pihta saada, mis võib tähendada seda, et kvaliteetne õigusabi jääb saamata. 1200 eurose brutosissetulekuga on äärmiselt raske kui mitte võimatu maksta nõustamise eest turu keskmist hinda (mis on 120 eurot + KM).</p> <p>8.5.5. Hugo ei soovita justiitsministeeriumil toodud kujul muudatust ellu viia, kuna see võib kaasa tuua ootamatuid ja tahtmatuid tagajärgi. Kui on soov piirmäära langetada, siis oleks otstarbekas seda teha väiksemate sammudega, et oleks võimalik muudatuse mõju analüüsida ja hinnata. Samuti tekitab iga uus piirmäär segadust ja pahameelt ka abivajajate seas, kes juba on teenusega tuttavad. Kokkuvõtvalt leiab Hugo, et praegust palga- ja hinnataset arvestades on 1700 eurone piirmäär väga õigesti positsioneeritud ning selle langetamine ei ole mõistlik. Pigem võib olla vajadus seda mingil hetkel tõsta.</p>	
<p>8.6. Sotsiaalne mõõde</p> <p>Eelnõu esimeses versioonis oli ühe hindamiskriteeriumina sees taotluse esitamisele eelneval viiel aastal sotsiaalprojektides osalemise kogemus. Täiendatud eelnõust on nimetatud punkt välja jäetud, kuid eelnõu seletuskirjas seisab endiselt: “Riigi toetatud õigusalse esmanõustamise puhul on tegemist sotsiaalselt suunitletud projektiga, mistõttu on oluline tuua taotluste hindamiskriteeriumide hulka vastukaaluks ärihuvile ka sotsiaalne mõõde”. Hugo hinnangul on antud lähtekoht õige ning sotsiaalne mõõde ühe hindamiskriteeriumina põhjendatud ja vajalik. Sotsiaalse aspekti arvestamine toetab projekti edukat ja tulemuslikku elluviimist ning vastab ka soodustingimustel õigusabi projekti sotsiaalsele iseloomule. Varasema kogemuse arvestamine on riigihangete ja avalike konkursside puhul tavapärane. Ka antud projekti puhul, ei tohiks sobilik Taotleja olla varasema sotsiaalprojektides osalemise kogemusega ja üksnes ärihuvidest lähtuv. Seetõttu võiks Hugo hinnangul lisaks praktilistele kaalutlustele sotsiaalse mõõde väärtustamise huvides tagasi tuua Eelnõu esimeses versioonis olnud hindamiskriteeriumi sotsiaalprojektides osalemise kogemuse kohta.</p>	<p><u>Mitte arvestatud</u></p> <p>Kõnealuse sätte väljajätmisel on muu hulgas arvesse võetud Eesti Juristide Liidu vastavat märkust (vt p 3.4. selgitust). Kuna sotsiaalsetes projektides osalemise kogemuse hindamiseks esialgu planeeritud kriteeriumi alusel punktide andmine oleks tuginenud väga erinevate ja mitmetahuliste asjaolude kaalumisele ja põhjendamisele, siis jäeti kriteerium välja vältimaks võimalikke vaidlusi. Küll aga on sotsiaalne mõõde toetuse jagamise seisukohast endiselt oluline, mistõttu on allesjäänud teise sama väärtust kajastava hindamiskriteeriumi osakaalu suurendatud (vt § 9 lg 2 p 2 ja lg 3 p 2).</p>

8.7. Kohtumisega õigusnõustamine tsiviilnõuete aegumise küsimustes

8.7.1. Eelnõu §-s 6 sätestab erikorra ja rahalise ülempiiri õigusnõustamisele tsiviilnõuete aegumise küsimustes. Eelnõu § 6 lg 1 sätestab, et kohtumisega õigusnõustamine tsiviilnõuete aegumise küsimustes hõlmab muu hulgas abi kohtutäiturile või kohtule avalduse koostamisel. Eelnõu § 6 lg 3 järgi osutatakse antud küsimuses õigusabi ühes kalendrikuus kuni 420 inimesele ja kalendriaastas kuni 5000 inimesele.

8.7.2. Hugo toob välja, et kuivõrd Eelnõu § 7 sätestab kohtus esindamise piirangu, siis pole juba sel põhjusel võimalik taotleja poolt kohtule aegumise küsimuses avaldust koostada. Seega esineb Eelnõu § 6 ja 7 vahel teatav vastuolu.

8.7.3. Hugo mõistab, et Eelnõu § 6 sisustamisel on silmas peetud hinnanguliselt umbes 80 000 nõuet, mis aeguvad 2011. a aprillis jõustunud tsiviilseadustiku üldosa seaduse muudatuste tõttu. Hugo teeb õigusselguse huvides ettepaneku sõnastust täpsustada ning mainida Eelnõu § 6 lg-s 1 ära, et kõnealune säte puudutab üksnes kohtuotsusega tunnustatud nõude ning muudest täitedokumentidest tulenevate nõuete aegumist.

Osaliselt arvestatud

Eelnõu paragrahv „Kohtumisega õigusnõustamine tsiviilnõuete aegumise küsimuses“ on eelnõust välja jäetud. Kõnealused küsimused on õigusnõustamise valdkondade hulgast välja arvatud ning vastava loetelu täiendamisel on sõnastusettepanekuga arvestatud.